

תרגילי

סרן צבי וסרן (מיל') יוסי הוכבאום

בבכל שנה ערכו גם במהלך שנת 1978 מדינות ברית ורשה ומדינות נאט"ו תמרונים בהיקף נרחב, במטרה לאמן את הגייסות בתאום ובשיתוף פעולה בין יחידות, גייסות וצבאות, וכן כדי להפגין מוכנות קרבית. תמרונים אלה, יש בהם כדי להצביע על המגמות העיקריות במחשבה הצבאית והאסטרטגית בשני הגושים העיקריים בעולם, וללמד על היבטים שונים של התפיסות האופרטיביות והטקטיות של הצבאות השונים, על יכלתם ועל רמת הביצוע של משימותיהם. ידוע על מספר תמרונים שנערכו השנה על ידי הצבא הסובייטי ועל-ידי הצבאות של מדינות ברית ורשה, אולם תמרוני הצבא הסובייטי אינם גלויים בדרך כלל,

תרגיל "ברזינה"

תרגיל "ברזינה" נערך בין ה-6 בפברואר 1978 ל-9 בו. התרגיל היה דו צדדי והשתתפו בו שתי דיביזיות של חי"ר ממכון וכטיבה אחת של כוחות מוטסים, בסך הכל השתתפו בו כ-25 אלף איש. מפקד התרגיל היה קולונל-גנרל זאיצב (מפקד האיזור הצבאי של רוסיה הלבנה). הכוחות המשתתפים חולקו לכוחות "הצפוני" ו"הדרומי". מפקדו של הכוח "הצפוני" היה קולונל קובאליוב. שמו של מפקד הכוח "הדרומי" לא פורסם.

בתרגיל נכחו משקיפים ממדינות מערביות בהתאם להסכם הליניני, המחייב את ברה"מ ואת מדינות נאט"ו לאפשר נוכחות משקיפים זרים בתרגילים שהיקפם עולה על 25 איש. התרגיל נערך בשטחה של רוסיה הלבנה באיזור שבין הערים פולוצק, אורשה ומינסק. באיזור זה פונים מזרחה שני הנהרות הגדולים החוצים חלק זה של ברה"מ מצפון לדרום ויוצרים מעבר בין הנהרות המכונה "שער סמולנסק" (סמולנסק היא עיר גדולה מזרחית למעבר זה). מינסק, בירתה של רוסיה הלבנה, נמצאת דרומית-מערבית למעבר זה ובינה לבין "שער סמולנסק" חוצץ הנהר ברזינה. המייחד את האיזור הזה הוא חשיבותו האסטרטגית ועובדת היותו "מעבר הכרחי" בדרך הקצרה למוסקבה. לא במקרה, אפוא, נבחר איזור זה למקום התרגיל.

סיקור התרגיל בכלי התקשורת היה, כמקובל בתרגילים מסוג זה, חלקי, מקוטע ומגמתי. במטרה להקשות על קבלת תמונה ברורה עליו. גם משקיפים זרים שנכחו במקום התקשו לקבל תמונה ברורה על התרגיל, אולם למרות זאת נראה כי יש בקטעי האינפורמציה הקיימים כדי ללמד פרטים על התרגיל, המתווה שלו, מהלכיו הכלליים והדגשים שהושמו בו.

מהלך התרגיל

כאמור השתתפו בתרגיל שני כוחות: הכוח "הצפוני" והכוח "הדרומי", הכוח "הצפוני" היה התוקף והתקדם בכיוון כללי צפון-מזרח — דרום-מערב, ומשימתו הייתה לבצע הנקעת מערך מבוצר, המוגן על-ידי הכוח "הדרומי".

מהלך שלב א'

ההתקפה החלה בבוקר ה-7 בפברואר על-ידי כוח בן שתי חטיבות חי"ר ממוכנות מוגברות בטנקים ובסיוע ארטילרי ואווירי כבד. לאחר ריכוך ארטילרי ואווירי מסיבי הסתער הכוח "הצפוני" על המערך המבוצר. הכוח התוקף היה ערוך בשני דרגים (חטיבה בכל דרג). הדרג הראשון נערך בתבנית-קרב של שני קוויים. כאשר בקו הראשון התקדמו הטנקים, ובקו השני הנגמ"שים (BMP). בתוך המערך התוקף נעו תומ"טים נ"מ ZSU-23x4 ונגמ"שים נושאי טילים נ"מ SA-9, ובעומק המערך התוקף הוצבו טילים SA-6 ו-SA-4.

חטיבת הדרג השני התקדמה בעקבות הדרג הראשון בהיותה ערוכה בתבנית טרום-קרבית (שדרות פלוגתיות). במרחק של 200-300 מטרים מהיעד נטשו לוחמי החי"ר את הנגמ"שים והמשיכו בהתקפה רגלית כאשר הנגמ"שים מגישים סיוע מהמקום.

במהלך ההתקדמות לעבר היעד ניתכה על הכוח אש ארטילרית ובוצעו תקיפות של מטוסים ומסוקי-תקיפה מי-24. במקביל הונחת בעורף היעד המותקף כוח של לוחמי חי"ר ממסוקים (מי-6 רמי-8). הצד המגן השיב באש ארטילרית, באמצעים נ"ט ובנק"ל. הכוח התוקף הצליח להבקיע את המערך אולם הצד המגן בלם אותו באיזור הפרצה. הופעל על ידו כוח מכשול נייד שזרע מוקשים ופוצץ תעלה נ"ט בנתיב ההתקדמות הצפוי של התוקף. במקביל הונחתה לעבר הכוחות המבקיעים התקפת-נגד שבלמה את התקדמותם. בשלב הבא ביצע הכוח "הצפוני" התקפת איגוף והצליח להבקיע את המערך המוגן באגפו. הכוח "הדרומי" החיש לאיזור זה את עתודותיו לביצוע התקפת-נגד, אולם ללא הועיל והמערך המבוצר נפרץ.

מהלך שלב ב'

במשך הלילה תוגבר הכוח "הצפוני" בכוחות הנוספים וב-8 בפברואר עם בוקר החל שלב ניצול ההצלחה. במהלך שלב זה התקדם הכוח "הצפוני" לעומק המערך "הדרומי" שנפרץ ביום הקודם. במהלך ההתקדמות נתקלו התוקפים במערך הגנה נוסף של הכוח "הדרומי" אשר הובקע באותה שיטה בה הובקע המערך הראשון. הכוח "הדרומי" הטיל את עתודות השריון שלו לביצוע התקפת נגד לבלימת

1978 בברית וארשה ובנאטי

והמידע עליהם לקוי ומקוטע. אחד היוצאים מכלל זה היה תמרון "ברזינה" שהיה גלוי ומשקיפים זרים הוזמנו לסקרו. תמרון זה היה גדול ואפשר לנסות ללמוד באמצעותו על קווי היסוד העיקריים בדוקטרינה הצבאית של צבאות מזרח אירופה. המידע על תמרונים נאטי לעומת זאת, הוא גלוי ומפורט יותר ומאפשר ראייה כוללת של התפיסות הטקטיות והאופרטיביות הנהוגות בצבאות הברית. מטרת הדברים הבאים להציג מושגי יסוד במחשבה הצבאית ובתפיסות תורת הלחימה של הגושים כפי שניתן ללמוד מניתוח תמרונים הגייסות שלהם, ואף לנסות ולהעריך את רמת הביצוע.

האויב, העשויה לצמצם את מידת היחשפות הכוח התוקף לתגובה גרעינית של האויב; תפיסת אזורים חיוניים של המתגונן כצעד ליצירת תנאים להשגת ניצחון במושגי מלחמה קונבנציונלית וכן השמדת אמצעי התקפה גרעינית של האויב. בהשגת יעדים אלה הובחנו קשיים, עליהם ניתן ללמוד מתוך הדינאים ברמות השונות בצבא הסובייטי, בהם הודגשו בעיות הדרג המסתער והסיוע תוך הבלטת תחומים כגון: כושר ההישרדות של הכוחות המשוריינים, שילובו המושלם של נושא סיוע האש בקרב המשולב ותפקידו המשתנה של חיל האוויר הטקטי. נושאים אלה נבחנו בשורה של ניסויי שדה ותמרונים גייסות המתמקדים בהבקעת מערך הגנה רווי אמצעים נ"ט ולתוצאותיהם של ניסויים ותרגילים אלה נודעת השפעה מרחיקת לכת על גיבוש תורת הלחימה הסובייטית. לצד בחינת נושא השיתוף הביין-חילי והביין-יחידתי והפעלה בעת ובעונה אחת של מגוון גדול של אמצעי לחימה, הציג תרגיל "ברזינה" באורח ברור פתרונות סובייטיים להתמודדות במערך הגנה רווי אמצעים נ"ט בלוח זמנים מצומצם. תנאים אלה צפויים, לדעת הפיקוד הסובייטי, בהתקפת הצבא הסובייטי נגד המערב. לגבי התרגיל עצמו מן הראוי לציין כי לא הוצגו בו כל אלמנטים בלתי מוכרים ומתווה התרגיל כפי שהוצג לעיל חזר על עצמו באורח זהה במרבית התרגילים בשנים האחרונות. השלבים בתרגיל זה ובאחרים היו זהים וכללו: תקיפה של אחד הצדדים את מערך ההגנה; ניסיון בלימה של הצד התוקף תוך ביצוע התקפות נגד; הנחתת כוח ממסוקים לעורף הצד המתגונן במטרה לרתק את הכוחות התוקפים; וכן הצנחת כוח צנחנים בשלב הקריטי של הלחימה לביצוע התקפה מן העורף במגמה לכתר את הכוחות המותקפים. בשלב מסוים מבצע המתגונן התקפת-נגד רבתי במהלכה הוא נתקל בכוחות הצד התוקף וכאן מתפתח קרב-היתקלות, שבמהלכו מנצל הצד התוקף ועובר לרדיפה. בשלב זה מסתיים התרגיל. במרבית התרגילים מתלווה לאחד השלבים גם צליחת מכשול מים במהלך המתקפה. מתווה זה מלמד על תפיסת ההתקפה על שלביה. העיקרון בהתקפה זו הוא מהירות התקדמות גבוהה תוך הסתייעות בעוצמת אש מסיבית, סיוע אווירי רב ורצוף והפעלת מסוקים (לתקיפה ולהנחתת כוחות) וכוחות מוטסים — לרוב בהצנחה. דרך התקפה זו תבטיח לדעת

התקדמות הכוח "הצפוני". בשלב זה החל קרב תנועה המכונה כפי הסובייטים "קרב היתקלות". במהלך הקרב בלם חלק מהכוח "הצפוני" את התקפת-הנגד של הכוח "הדרומי" באש ארטילריה, תותחים נ"ט וטנקים, תוך הסתייעות במטוסים. חלק אחר של הכוח ביצע תמרון איגוף, והסתער על הכוח "הדרומי" מאגפו. התקפת-הנגד שובשה ונבלמה.

שלב ג'

למחרת, בבוקר ה-9 בפברואר המשיך הכוח "הצפוני" בהתקדמותו. במקביל הוצנח כוח צנחנים בעורפו של הכוח "הדרומי" במגמה לכתר את הכוח "הדרומי" ולהכריע את הקרב. ההצנחה בוצעה במטוסי איל 76 אשר נראו לראשונה מצניחים כוחות וצידו. במשך 25 דקות בלבד הוצנחו כ-1300 צנחנים וכמה עשרות נגמ"שים מוצנחים BMD. הכוח המוצנח של "הצפוניים" נערך כמהירות ויצר מגע עם הכוח "הדרומי". בתכנית הקרב של הצנחנים נעו לוחמי החי"ר בקו הראשון ואחריהם ברווחים גדולים זה מזה נגמ"שים BMD. "הדרומיים" פתחו בהתקפת נגד לעבר הצנחנים. בהתקפה זו השתתפו יחידות חי"ר ממוכן וטנקים, כאשר הטנקים מסתערים בקו ראשון תוך ניהול ירי בתנועה ואחריהם הנגמ"שים נושאי חי"ר. הכוח המוצנח בלם את התקפת הנגד של הכוח "הדרומי". בשלב זה החלה התקפה כוללת של הכוח "הצפוני" בהשתתפות דיביזיית חי"ר ממוכן וצנחנים, אשר פעלו בעורף הכוח "הדרומי". בסיוע להתקפה זו הופעלו ארטילריה, מטוסים ומסוקי תקיפה. התפתח "קרב היתקלות" בין הצדדים, שבמהלכו הובסו "הדרומיים".

בשולי תרגיל "ברזינה"

ככל התרגילים האחרים בברה"מ ובצבאות ברית ורשה נועד תרגיל זה לבחון הנחות תורתיות המיישמות לקחים מתרגילים קודמים וממלחמות שהתחוללו בעבר לשם שילוב כל ההיבטים של ניהול לחימה קונבנציונלית לדוקטרינה מקיפה, גמישה ויעילה. לצד לבטים בסוגיות אלה הציבו הסובייטים בפני שלב מתקפתם את היעדים הבאים: — חידרה מהירה ועמוקה לתוך מערך ההגנה של

תרגילי הגייסות של צבאות ברית נאט"ו — סדנת הסתיו

סדנת הסתיו (Autumn Forge) הייתה מערכת משולבת של תמרונים שהחלו בסוף חודש אוגוסט 1978 ונמשכו עד לראשית אוקטובר. הם נערכו במרחב שבין צפון נורבגיה דרך מרכז אירופה ומרחבי האוקיינוס ועד הים התיכון. תקופת התמרונים (חודשי הסתיו) נבחרה בעיקר מטעמים טכניים כגון סיום עבודות הקציר, ירידה בתנועת התיירות, ובעומס בכבישים וכו'. תמרוני הסתיו של 1978 היו הגדולים בסוגם, מאז מינויו של גנרל הייג כמפקד העליקן של כוחות נאט"ו. הפעם השתתפו בתרגילים 300,000 איש, כ-6000 טנקים ונגמ"שים וכ-1500 מטוסים. התמרון הקיף סדרה של עשרות תרגילי יבשה, ים, ואוויר. מטרותיהם של תמרונים אלה, כפי שהוגדרו על-ידי דובר נאט"ו היו: שיפור רמת הכוננות והמוכנות הקרבית של כוחות נאט"ו באירופה; הפגנת הסולידריות של נאט"ו מול האיום הסובייטי ויכולת ההגנה על שטחה של גרמניה המערבית; שיפור יכולת הפיקוד והשליטה, תוך יישום לקחי תמרונים שנתקיימו במטרה לאמן את פיקוד נאט"ו לתגובה מהירה ותכליתית במצבי משבר; יעול הביצוע בכל רמת הפיקוד; גיבוש תפיסה כוללת של הפעלת מערך התחזוקה של נאט"ו וניסויו המבצעי.

ביסוד התפיסה של תמרוני הסתיו מונחת מגמה לצמצום תמרונים חלקיים ומוגבלים, הגדלת ההיקף וריכוז המאמץ. מקום מרכזי במסגרת זו מייחדת מפקדת נאט"ו להיבט הקונבנציונלי של מתווה תמרון, ולאופיו הקבוע. ברשויות נאט"ו חורים ומדגישים את הטענה, כי במסגרת תמרונים מסוג זה ועל פי מתווה משותף ניתן להביא לידי ביטוי מלא את מרכיבי העצמה הצבאית של הברית. היקף התמרונים ההולך וגדל הוא גם ביטוי לחשש ולדאגה השוררים במערב בשל ההתעצמות הקונבנציונלית חסרת התקדים של ברה"מ ובעלות בריתה. 21 אלף הטנקים שלהן הפרוסים בצפון אירופה ובמרכזה ויותר מ-4000 מטוסי האוויריה הטקטית של ברית ורשה הניצבים מול כ-7000 טנקים ו-2375 מטוסי של ברית נאט"ו, הם גורם המדרבן לא רק לקיום פער איכותי לטובת כוחות המערב, אלא גם בעיה מדאיגה שאת פתרונה יש למצוא בשיפור יחסי הכוחות במישור הקונבנציונלי. לצורך התמרון הוקמה מפקדת תרגיל משולבת המחליפה את מטה נאט"ו, שאינו שולט בימי רגיעה על צבאות ועל ציים, אלא מקיים מסגרת לצרכי תקשורת ואלמנטים חיוניים אחרים.

רקע למתווה התמרון

תרגיל גייסות של צבאות ברית נאט"ו הוא בראש ובראשונה הביטוי המעשי של עיקרי התפיסה של מדינות הברית בתחום המגננה האסטרטגית, הגורסת את תורת "התגובה הגמישה". זו מקפלת בתוכה שלושה שלבים בניהול המגננה:

שלב ההגנה הישירה (הבלימה).

שלב ההסלמה המתוכננת (המבוקרת).

שלב התגובה הגרעינית (הכוללת).

שלב "ההגנה הישירה" הוא שלב ההגנה החזיתית באמצעים הקונבנציונליים מול יומה התקפית של האויב. שלב זה ינהול בכל האמצעים ובכל הכוחות העומדים לרשות נאט"ו וקרוב ככל האפשר לגבול (המזרח גרמני, הצ'כ). על מהלכו של שלב זה משפיעים שני יסודות פוליטיים-אסטרטגיים חשובים: תביעתה של גרמניה המערבית לניהול קרב ההגנה על שטחה, והיעדר עומק אסטרטגי בשטח גרמניה המערבית. שלב זה איננו מתבטא בניהול קרב כללי, הוא יכול לבצע מבצעים ניידים, המנצלים את מלוא תכונותיו של האמל"ח הקונבנציונלי המודרני: את כושר ניידותו, את טווחיו הארוכים, את עצמת האש שלו, את דיוק הפגיעה שלו ואת כל ממדי תפעולו. שלב "ההסלמה המתוכננת" ושלב "התגובה הגרעינית" — מכילים כבר את המרכיב הבלתי קונבנציונלי, תחילה כהפעלה אפשרית של נשק גרעיני

הסובייטים את ההתמוטטות המהירה של הצד המתגונן. קצב ההתקדמות הממוצע כפי שהוצג בתרגיל "ברזינה" הוא 50-60 ק"מ ליום (את המרחק בן כ-220 ק"מ עבר הצד התוקף בשלושה ימים). קצב גבוה זה תואם את הנחות התורה הסובייטית הצופה התקדמות דומה גם בתנאי קרב ריאליים.

פרט נוסף הראוי לציון הוא צמצום היקפם של תרגילים גדולים כאלה בשנים האחרונות, דבר המצביע על מיקוד תשומת הלב אל האלמנטים שמתחת לרמת הדיביזיה. מגמה זו מלמדת על החשיבות הגדולה המיוחסת על-ידי הסובייטים לרמות הנמוכות, תוך הגדלת יוזמתם של מפקדי רמות אלה, דבר המתחייב לדעת הסובייטים מעצם טיבו של שדה הקרב העתידי המתאפיין בניידות, מהירות ועצמאות קרבית של הרמות הנמוכות.

לגבי הטקטיקה, כפי שהוצגה בתרגיל, נראה כי המרכיבים הקבועים של ההתקפה הם המבנה המדורג של תבנית הקרב תוך שילוב של טנקים, נגמ"שים וחי"ר המתקדמים יחדיו ומסתייעים באש ארטילרית וסיוע אווירי. נראה כי הצבא הסובייטי טרם מצא לנכון לשנות את שיטת "הפלנטות", זאת המתבססת על מבנה מדורג, התקדמות רצופה וניהול ירי מתוך תנועה. שיטה זו שונה משיטת ההתקפה הנהוגה בצבאות המערב, המבוססת על תנועה תוך דילוגים, חיפוי הדדי וירי מעמדות. בחירת הטקטיקה נוגעת לראיית יכולת ההישרדות בשדה הקרב רווי האמצעים נ"ט, כאשר נראה כי הסובייטים מאמינים שהתקפה מהירה ומסיבית המסתייעת בעצמת אש רבה יש בה כדי להתמודד עם סוגיה זו. בשיטת לחימה זו, כפי שהוצג הדבר בתרגילים אחרונים בולט וגדל מקומם של המסוקים לתקיפה ולהנחתת כוחות בעורף האויב במהלך ההתקפה. גם בקרב ההגנה ננקטו הצעדים המוכרים כגון בלימת התוקף באש מכל הכלים, בלימת כוח שהצליח להבקיע, הפעלת כוחות מכשול ניידים לחסימת התקדמות התוקף לעומק המערך שנפרץ וביצוע התקפות נגד על בסיסי עתודות. שיטה זו מקובלת כיעילה מאוד.

השלב של קרב ההיתקלות נחשב למרכיב דומיננטי של ראיית שדה הקרב העתידי, והסובייטים צופים כי מרבית הלחימה תיעשה בדרך זו. לחימה זו אינה ניתנת לתכנון מוקדם לפרטיה, כפי שהסובייטים היו דאי מעדיפים, ומחייבת גילוי יזמה, מיומנות, מהירות וכושר תמרון, ושימת דגש על הענקת עצמאות יתר למפקדי הרמות הנמוכות. לגבי מבצע ההצנח החוזר דרך קבע במרבית התרגילים הגדולים, יש להדגיש את מהירותו ואת היקפו המרשימים. היבט נוסף הקשור במבצע זה הוא הוספת משקל ליכולת ההתערבות הסובייטית ארוכת-הטווח.

יש לציין כי הרושם המתקבל הוא כי בעיקרו לא היה תרגיל זה אלא הצגה מתוכננת היטב אשר אלמנטים שלה תורגלו פעמים רבות קודם לכן ועל כן אין בו כדי לשקף מצב ריאלי. עם זאת יש בתרגיל "ברזינה" כדי להצביע לפחות על המגמות בתפיסת הלחימה ובראיית שדה הקרב העתידי, תפיסה המיושמת על-ידי צבאות ערב בזירתנו.

טקטי במטרה להמחיש לאויב, כי המחיר והסכנה הצפויים לו אם ימשיך בהתקפה יהיו חסרי כל פרופורציה ביחס להישגיו. ברור אם כן שתרגילי הגייסות התרכזו בתרגולו של השלב הראשון, שלב ההגנה הישירה. ולא רק בשל חוסר האפשרות המעשית של תרגול השלבים האחרים, אלא משום התפיסה הקיימת שההגנה על שטחה של גרמניה תהווה את הקרב הראשון שבו יש לזכות בניצחון. משימה זו לא תוכל להתבצע בלא שיתוף פעולה הדוק בין כוחותיהן של בעלות הברית, לרבות אלה של ארה"ב, לבין כוחותיה של גרמניה המערבית. תרגולו, שיפורו וגיבושו של שיתוף פעולה זה מונח ביסוד התפיסה של אותה סדרת תרגילי גייסות נאט"ו המכונה "סדנת הסתיו". במהלך התמרון נבחנו שלושה המרכיבים הבסיסיים של עצמת נאט"ו: יבשה, אוויר וים.

תמרוני כוחות היבשה

במסגרת התמרונים היבשתיים נערכה על אדמת גרמניה המערבית סדרה בת שמונה תרגילי גייסות בהם השתתפו צבאות הברית השונים. להלן מספר פרטים על העיקריים שבהם:

בולד גארד (Bold Guard) — נערך בין 19 בספטמבר ל-22 בו בשטחן של דנמרק ושלווויג הולשטיין בהשתתפות 65,000 אלף איש מצבאות גרמניה המערבית, בריטניה, ארה"ב, דנמרק והולנד.

סֶאָרְטֵן שילד (Certain Shield) — נערך בין 18 בספטמבר ל-28 בו, כשהוא קשור לתרגיל ההובלה האסטרטגי ריפורג'ר (Reforging). בתרגיל זה שנוהל כתרגיל דו-צדדי תורגל הקורפוס ה-V של צבא ארה"ב בשטח שמצפון מערב לפרנקפורט. יחד עם הכוח האמריקני השתתפו יחידות מצבא גרמניה המערבית, כוח משימה חטיבתי בריטי ואלמנטים מצבאות בלגיה ולוקסמבורג בסך הכל 57,000 איש, כ-4,475 כלי רק"מ ומספר גדול של מסוקים. כן כלל התרגיל כ-300 גיחות מטוסי קרב. התסריט הקונבנציונלי של התרגיל כלל גם נתונים של הפעלת נשק גרעיני טקטי וחל"ב.

גריפונס גאלור (Gryphons Galore) — נערך בין 25 בספטמבר לבין 6 באוקטובר באיזור וסטפליה, שבגרמניה המערבית, ונטלה בו חלק הדיביזיה השלישית מ"קורפוס הריינס" הבריטי.

רֶאָד טורנאדו (Red Tornado) — נערך בין ה-11 בספטמבר ל-23 בו והיה בעיקרו תרגיל של דיביזיה מס' 1 של צבא בלגיה בשיתוף של כ-900 חיילים מצבא ארה"ב (גודד חרמ"ש). תרגיל זה התקיים באיזור המרכזי של גרמניה המערבית דרומית לעיר קֶסֶל.

במקביל לתרגילים שצוינו לעיל התקיימו מספר תרגילים שלדיים ותרגילי מפקדות:

פֶּגַסוס (Pegasus) — תרגיל שלדי של הקורפוס הצרפתי השני, שהתקיים דרומית לעיר שטוטגרט.

קארדינאל סוורד (Kardinal Sword) — תרגיל שלדי של הקורפוס האמריקני ה-7 שנערך צפונית לעיר נירנברג.

תרגיל ריפורג'ר

REFORGER = Return of forces to Germany (כלומר, שיבת הכוחות לגרמניה). תרגיל זה הוא תרגיל הובלה אסטרטגי שמגמתו הובלה בדרך האוויר והים של כוחות אמריקניים לאירופה. ביצועו המוצלח של תרגיל ריפורג'ר הוא תנאי להשגת המטרות של תמרוני סדנת הסתיו. במהלך התרגיל הועברו מארה"ב לגרמניה 15,000 חיילים ו-37,000 טון ציוד. מטרת התרגיל הייתה הכנת מספר גדול ככל האפשר של כוחות אמריקניים המהווים את עתודת נאט"ו ובחינתן הממשית של אפשרויות תגבור הכוחות הפועלים בזירה האירופית. במסגרת התמרון הובלו כוחות משני סוגים: יחידות שצידן אחסן בגרמניה ולוחמיהן הובלו מארה"ב בדרך האוויר, וגייסות שהובלו על ציודם בדרך הים והאוויר.

הובלת הכוחות בוצעה כולה בדרך האוויר ואילו הציוד הובל בדרך הים. הובלת הציוד בשיירות של כלי שיט תובלתיים סיפקה אפשרות לתרגל את נושא אבטחת השיירות עלי-ידי אניות הקרב של ציי הברית. קצב הגעת הכוחות מוצג היטב בדוגמת העברה של אחד מגדודי הארטילריה אשר פרק הזמן הנדרש מרגע קבלת פקודת התראה ליציאה מארה"ב ועד להעברתו לעמדותיו בגזרה שהוקצתה בשטח התמרון בגרמניה המערבית לא עלה על 96 שעות.

הכוחות אשר הועברו במסגרת תרגיל ריפורג'ר השתתפו בתרגיל הקורפוס האמריקני Certain Shield V.

תמרוני אוויר

במסגרת תרגיל ריפורג'ר בוצע גם תרגיל אווירי שכונה קֶאָסְטֵאד קאפ (Crested Cap), אשר כלל טיסה ישירה של 48 מטוסי "פאנטום" מצפון קרוליינה שבארה"ב אל איזור הפאליטינאט שבגרמניה המערבית. מטוסים אלה תודלקו מספר פעמים במשך שמונה שעות הטיסה מעל לאוקינוס האטלנטי. התדלוק נעשה באמצעות מטוסי סטרטוטנק-KC-135. עם נחיתתם בבסיס חיל האוויר המערב גרמני ראומשטיין הפכו טייסות ה"פאנטום" לחלק מן "הכוח האווירי הרביעי של נאט"ו", שהוא אחד המרכיבים של "כוחות האוויר המאוחדים במרכז אירופה".

"הכוח האווירי הרביעי" סיפק מטריה אווירית לתמרון אווירי בו השתתפו חילות האוויר של מדינות הברית השונות ושכונה קולד-פייר 78 (Cold Fire). בתרגיל השתתפו מטוסי "פאנטום" של חיל האוויר האמריקני והמערב גרמני, מטוסי ה-F-104 "סטארפייר" מגרמניה, בלגיה, הולנד וקנדה. כמו כן נטלו בו חלק גם מטוסי הקרב הבריטיים מסוג "הארייר" ו"יאגואר" ואף המטוסים האמריקניים החדשים לסייע לכוחות הקרקע מסוג A-10. תצוין גם הפעלתם של המפציצים מסוג B-52, אשר חצו במשך 18 שעות את האוקינוס האטלנטי, הפציצו מטרות באירופה ושבו לבסיסיהם בארה"ב בלא נחיתה.

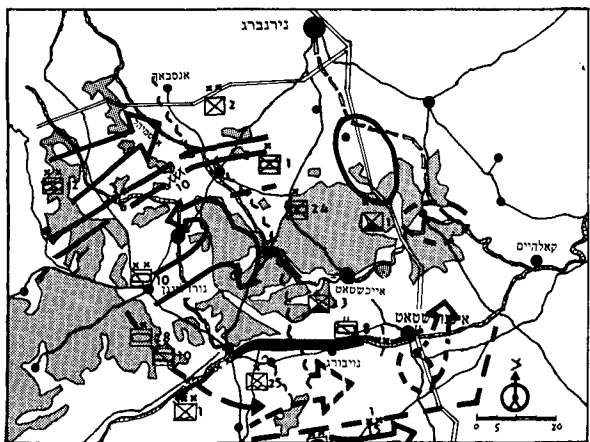
מטרות התמרון האווירי כפי שהגדירן מפקד חילות האוויר המאוחדים במרכז אירופה (AAFCE) היו שיפור כללי של תפעול מערך הפיקוד והשליטה; העלאת רמת המודיעין באמצעות הפעלת מערכות חדשות ויעול כללי של ביצוע המשימות של חילות האוויר הטקטיים של צבאות הברית. שיפור תחומים אלה הוא צעד המתחייב מן החמרה שחלה ביחסי הכוחות כלומר ההתעצמות האיכותית והכמותית של חילות האוויר של צבאות ברית ורשה והעתקת הדגש מיעדים הגנתיים להתקפיים.

תמרוני ים

התמרון הימי הגדול שנערך בין ה-4 בספטמבר 1978 ל-19 בו התקיים במקביל לתמרוני האוויר והיבשה בגרמניה המערבית וכונה בשם נורת'רן וואדינג (Northern Wedding). השתתפו בו 40,000 איש, 150 אניות קרב, כ-22 צוללות וכ-800 מטוסים.

יעדו העיקרי של תמרון זה היה לאבטח את נתיבי השיט באוקינוס האטלנטי, אשר יהיו צירי האספקה והתגבור העיקריים בין ארצות הברית לאירופה במקרה של משבר. התמרון לווה בתרגיל הנחתת כוח נחתים גדול של מדינות נאט"ו באיי שטלנד. תרגיל זה שונה מקודמיו בהיקף הגדול של הכוחות האמפביים. השתתפו בו כ-8000 נחתים בריטים, אמריקנים והולנדים. בחירת איי שטלנד (צפונית-מזרחית לבריטניה) כיעד הנחיתה ושינוי היעד המסורתי (החוף הנורבגי) נובעים ככל הנראה מן האיום הסובייטי הנשקף לאיים בשל מיקומם האסטרטגי המיוחד, וכן בשל הימצאותם של מתקני הפקת נפט הים הצפוני, בנוסף למתקני הצי וחיל האוויר הבריטי. עובדה זו מוסיפה גם אפקט הפגנתי לתרגיל הנחיתה האמפבי.

התקפת הנגד של השריון הכחול והעתקת המאמץ דרומה

(מצב הכוחות ב־181800)

התסריט — נתוני רקע

כוחות האויב "האדום" תקפו לפתע ב־16 בספטמבר מאיזור במברג באירויט, ארלנגן בכיוון כללי דרום, במטרה לצלוח במהירות את הדנובה בחזית רחבה ולהשתלט מהר ככל האפשר על כל המרחב ועל העיר מינכן. הקורפוס (הארמיה) השמיני של הכוחות "האדומים" הצליח לצלוח את הנהר בקלות יחסית בשל ההתנגדות המועטת של הכוחות "הכחולים", אולם בעוד הקורפוס "האדום" מס' 8 נוחל הצלחה בפעולתו, נעצר שכנו — הקורפוס "האדום" השלישי — מימין בהתקדמותו בשל ההתנגדות העיקשת של הכוחות "הכחולים". ב־17 בספטמבר בשעה 1000 נצטייר המצב כלהלן: יחידות החלוץ של הדיביזיות הממוכנות מס' 5 ו־7 של האויב "האדום" תפסו את גדת הנהר איסר (Isar) צפונית למינכן כאשר הכוח העיקרי של הדיביזיות "האדומות" בגזרה זו הבקיע את מערך ההגנה, דרומית לדנובה במרחק של כ־30 ק"מ צפונית למינכן. בכך נפתח תרגיל "הדנובה הכחולה". המשימה המוטלת על הקורפוס השני הייתה להגן על קו הדנובה, אשר נפרץ על־ידי הדיביזיות "האדומות". ככוונת מפקדת הקורפוס היה להלום באמצעות דיביזיית השריון מס' 10 לעומק באגפו הימני החשוף של האויב ולנתק בכך את עוצבות האויב שחצו את הדנובה מדרגי ההספקה שלהם, להשמידם במרחב החצייה ולזכות שוב במרחב שנכבש על־ידי האויב דרומית לעיר נירנברג. לצורך בניית המאמץ העיקרי בהתקפת הקורפוס קודמו דיביזיית שריון נוספת וחטיבה מוטסת, אשר הוחזקו בעתודה. משימת הקורפוס בוצעה בארבעה שלבים:

שלב א' (170909 עד 2400): שלב הבלימה שיעודו לעצור את התקדמותן של הדיביזיות 5 ו־7 "האדומות" דרומה לכיוון מינכן. באותה העת הכיר כבר האויב בחומרת מצבו והטיל את הדיביזיה מס' 1 שלו, אותה חיוק בחטיבה מס' 1 (מדיביזיית החי"ר השלישית האמריקנית), אל אגפו הפתוח. הכוח "הכחול" הגיב במהירות: הוא הטיל את הדיביזיה מס' 1 המוטסת במסוקים אל מול הדיביזיה המשוריינת ה־10 המתוכננת להנחית את התקפות הנגד. למרות מאמצי הבלימה בגזרתו הצפון מערבית של הקורפוס, מצליחות יחידות הסיור של הדיביזיה מס' 1 ("האדומה") לחזור דרומית לנהר אלטמיהל (Altmühl). בשעה 0900 קיבלה הדיביזיה המשוריינת ה־10 (הכוח "הכחול") את פקודת ההתקפה. ההתקפה החלה ב־18 בספטמבר בשעה 0400.

שלב ב' (180901 עד שעה 24 באותו היום): שלב זה מאופיין בפתיחת התקפת הנגד וניהולה על־ידי הדיביזיה המשוריינת ה־10 של הכוח "הכחול". אולם המעניין בשלב זה הוא ההעתקה המהירה של המאמץ

מספר מטרות היו לתרגיל: תרגול מעבר של הכוחות המזוינים ממילוי תפקידיהם בימי שלום לביצוע משימות צבאיות עם גבור המתח הבינלאומי; תגבור כוחות נאט"ו באגפי מערך ההגנה הקדמי שלו באמצעות הובלת גייסות וציוד לחימה אליהם; ארגון וציוות כוחות ימיים משולבים ואימונם לפעולה בשעת חירום; שיתוף פעולה בין יחידות הצי לבין זרועות וחילות אחרים; השגת שליטה בים באמצעות הפעלת הכוחות הימיים תוך שיתוף פעולה עם אוויריית הצי הפועלת מבסיסים יבשתיים; ארגון ההגנה של נתיבי ההספקה ומתקני שאיבת נפט ימיים; החפת כוחות; לוחמה נגד מוקשים ימיים; תרגול נושאי הפיקוד והשליטה והסיוע התחזוקתי במבצעים הימיים.

"הדנובה הכחולה"

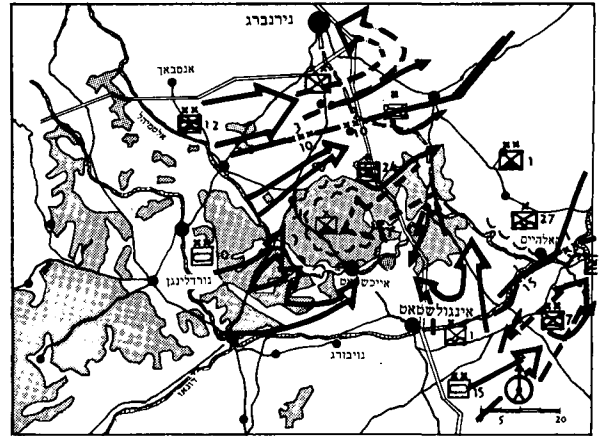
לצורך עמידה טובה יותר על משמעות תמרונים הסתיו כפי שהוצגו לעיל, מן הראוי לתאר בפירוט את מהלכו של תרגיל "הדנובה הכחולה" שהוא אחד מתרגילי הגייסות שתואר רבות בכלי התקשורת. תמרונים הסתיו של הקורפוס השני של צבא גרמניה המערבית שכונו "הדנובה הכחולה", התקיימו במסגרת סדרת תרגילי נאט"ו סדנת הסתיו 1978. התמרונים נערכו בעיקר בשטח בווריה; מפאתי העיר נירנברג בצפון ועד מבואותיה של העיר אאוגסבורג בדרום, מהעיר רגנסבורג במזרח ועד העיר אולם במערב. מרחב זה הוא בן כ־200 ק"מ באורכו וכ־70 עד 90 ק"מ ברחבו והוא נחצה לאורכו על־ידי הנהר דנובה שהוא מכשול המים העיקרי בו. שטח זה מכוסה ברובו גבעות ומתאים ללוחמת שריון וחי"ר, למעט מספר קטן של מקומות שאינם עבירים לשריון.

מטרות התמרון

המטרה העיקרית של תמרונים עוצבות בסדר גדול כזה הוא בדרך כלל אימון המפקדים ומטותיהם, בניהול הקרב הנייד של הכוחות המשולבים בתנאים של שינויי מצב מהירים ופתאומיים. ארגון שיתוף הפעולה בין הכוחות הידידותיים (של מדינות החברות בברית נאט"ו), בין חיל האוויר ויחידות הצבא הטריטוריאלי, בין יחידות הסיוע השונות של הקורפוס לבין הדיביזיות שלו היו הנושא המרכזי לתרגיל, אולם הושמו גם דגשים מיוחדים על נושאים חשובים נוספים, כגון שילוב מערכות ההתראה עם מערך הסיור לצורך גילוי מוקדם של התקפת האויב ושל ציר המאמץ העיקרי שלה; ניהול הקרב תוך נקיטת תגובה מהירה בכל הרמות כאמצעי לבלימה המוקדמת של התקדמות האויב ויצירת התנאים לנטילת הזימה; ניצולו של כל מרחב הפעולה על־ידי מפקדי הכוחות על מנת לנצל כל התפתחות חיובית במצב וליצור את התנאים להתקפת הנגד; בניה והעתקה מהירה של המאמץ העיקרי גם לגזרות המרוחקות יותר באמצעות כוחות מוטסים, מסוקים ו־ט ועוצבות משוריינות; הטלה מושכלת וחסכונית של הכוחות לקרב, באופן ההולם את תנאי המצב והשטח.

העוצבות המתרגלות

תמרון "הדנובה הכחולה" נוהל כתרגיל דו־צדדי, והשתתפו בו 46,000 חיילים של צבא גרמניה המערבית וצבאות נאט"ו האחרים, כ־12,000 כלי רכב אופניים וכ־2,600 כלי רכב מסוקים. הכוחות המתרגלים חולקו לשני מתנות: הכוח "הכחול" המגן, הכוח "האדום" התוקף. עם הכוח "הכחול" נמנו דיביזיית שריון מס' 10 מן הקורפוס השני של צבא גרמניה המערבית, דיביזיה מוטסת מס' 1, חטיבה ממוכנת מס' 4 (של צבא קנדה) המוגברת בשני גדודי חי"ר, גדוד חי"ר 761 של הצבא הטריטוריאלי של גרמניה המערבית, גדוד חת"מ (צבא ארה"ב) וגדוד נ"מ מן הדיביזיה המשוריינת מס' 12. הכוח "האדום" כלל את דיביזיית החי"ר ההררי מס' 1 (מערב־גרמניה), חטיבת צנחנים מס' 27, וחטיבה מס' 1 של הדיביזיה מס' 2 (צבא ארה"ב).

(מצב הכוחות מ-1990 עד 2013)

שלב ד' (מ-200901 עד לשעה 1600 באותו היום): שלב אחרון שמטרתו כיתור כוחות אויב המרותקים על הצח"מ מס' 4 (של צבא קנדה) באזור אייכשטאט. הכיתור נוצר עם מפגש כוח החוד של הדיביזיה ה-10 התוקף מצפון למובלעת בה רותקו כוחות האויב וכוחות החוד של הדיביזיה המוטסת שפרצו מדרום. כתוצאה ממפגש זה כותרו חטיבת החי"ר ההררי (23) של "האדומים" וגדוד הסיוור המשוריין מס' 8. עם השלמת שלב זה "שחרר" כל מרחב הכיבוש דרומית לעיר נירנברג ומשימת הקורפוס "הכחול" בוצעה במלואה.

לקחים ומסקנות

התרגיל הסובייטי "ברזינה" יש בו אולי כדי ללמד לקחים במישור הטקטי (תרגיל דו-צדדי ברמה דיביזיונית) לא כן לגבי הרמות האופרטיביות העשויות לשקף את ניהול המערכה (כפי שיכולים היינו ללמוד לו הוצג תרגיל ארמינוני לדוגמה). עם זאת אין להתעלם מן המשמעות הגלומות גם בתרגילים ברמה זו הן לגבי-ראיית שדה הקרב בעתיד והן לגבי המסר הצבאי-הפוליטי הבא לידי ביטוי בנקודות הבאות: בחירת מקום התרגיל (סמל היסטורי); אופיו ההתקפי של התרגיל; תנופת המתקפה והקצב שלה; שילוב רב-ממדי של הפעלת גייסות; מגוון האמצעים, ריבויים ואיכותם.

על אף שאין בידינו נתונים להציג את התמונה בשלמותה על השלכותיה, יש בתמונה מוגבלת זו כדי לאשר את ראיית שדה הקרב על פי עקרונות תורת הלחימה הסובייטית ולשפוט (על כל ההסתייגויות) לגבי יכולת הביצוע. תמונה זו מאשרת פעם נוספת את ראיית המערכה העתידית על פי התסריט הסובייטי, שלה מספר ביטויים: התקפה רבת עוצמה ומשולבת של כוחות היבשה וסיוע אווירי מסיבי; קצב התקדמות מהיר — 60 ק"מ ליום לחימה; דבקות במילוי משימות; תמרון נרחב ורב ממדי, כולל המימד האנכי; עצמת-אש המתבטאת במתן סיוע-אש רצוף ומסיבי בכל שלבי הלחימה; שימוש במגוון אמצעים מתקדמים תוך הפעלת תומ"תים ומסוקי תקיפה כאמצעי נ"ט ועוד.

שיטת התקפה זו עשויה לדעת הסובייטים להביא להתמוטטות מהירה של מערך נאט"ו, אשר יופתע ולא יגיב במהירות הנדרשת ולא יצליח לבלום את המתקפה המסיבית ורבת ההיקף. מטרתה — השגת ניצחון בקרב הראשון. מטרה זו מסתייגת לדעת שני הצדדים מאילוצים פוליטיים-אסטרטגיים של העימות העתידי. מול התסריט הסובייטי, כפי שהוצג לעיל, ניתן ללמוד על אודות התסריט הנגדי כפי שבוטא בתמרוני נאט"ו "סדנת הסתיו" — 78. גם מדינות נאט"ו מייחסות חשיבות מכרעת להשגת ניצחון כבר בשלב הראשון, שעיקרו בלימת כוח האויב בכוחות הערוכים בגרמניה וזמינים ביבשת אירופה תוך הסתייעות בשלבים מאוחרים בעתודה האסטרטגית של נאט"ו, קרי צבא ארצות הברית.

בשלבי התמרון הוצגו נאמנה המהלכים הצפויים של מערכה זו שהם: זמן התרעה מינימלי; בלימת המתקפה על-ידי כוחות נאט"ו הערוכים והזמינים במרחב; יתור מינימלי על שטח של גרמניה המערבית — שפירושו קרב נסיגה העתיד להעניק רווח זמן להחשת התגבורות מארה"ב והפעלתן המבצעית; נסיגה והשהיה העתידות להסתיים בהנחת מכות-נגד, שיתאפיינו במיצוי קרבי של יתרונות הקרב הנייד בכל הרמות, כפי שניתן ללמוד מתרגיל "הדנובה הכחולה" שתואר כאן.

שלבים אלה ליוו בפעילות ימית ואווירית אינטנסיבית שיעודה — השגת שליטה אווירית מעל מרחב הלחימה, הבטחת שיירות ימיות המחישות תגבורות ואספקה לאירופה, בלימת הצי הסובייטי והשתלטות על מאוזים אסטרטגיים באגפי זירת הלחימה. מטרת כל המהלכים האלה שהוצגו בתמרון היא להקהות את תנופת המתקפה הסובייטית ולבלום אותה תוך יצירת תנאים לנסיגתם של הכוחות הסובייטיים בהמשך תחת לחץ האיום הגרעיני.

העיקרי בהתקפה לגזרה הדרומית של הקורפוס, לאחר שממצאי המודיעין הקרבי חשפו היערכות דלילה של האויב, העברה מהירה של חטיבה משוריינת מן הדיביזיה התוקפת (מס' 10) בצפון, והחלפתה ע"י כוח משלוח קנדי במטרה לרתק את האויב בגזרת ההתקפה, כל זה תוך ארגון שיתוף פעולה בין הכוחות השונים של מדינות הברית. החטיבה המשוריינת שהועתקה לצורך בניית המאמץ העיקרי בדרום, שולבה במהירות בכוחות הדיביזיה המוטסת מס' 1 כאשר הם תוקפים צפונה וממוטטים את האויב באגפו.

שלב ג' (190901 עד שעה 24 ביום ה-19 בספטמבר): שלב שלישי זה הוא שלב פיתוח התקפת הנגד של עוצבות הקורפוס ה-25. המתקפה החלה בטרם שחר, תוך התקפה מתואמת של הדיביזיה המוטסת מס' 1 התוקפת בכיוון צפון (לאחר חציית הדנובה ותקיפת הארמיה "האדומה" באגפה), והדיביזיה המשוריינת ה-15 ההולמת מדרום ביחידות האויב, אשר חצו את הדנובה ואשר סיכנו את התקפת כוחות השריון והכוחות המוטסים, ומשמידה אותם בטרם יוכלו לסגת.

שילוב המאמצים בכיוונים שונים, וההעתקה המהירה של המאמץ העיקרי מצפון לדרום, כל אלה תורמים ליצירת ההפתעה בקרב כוחות האויב והם נסוגים בבהלה מורחח. עם ההצלחה בדרום מוטלת להתקפה גם הדיביזיה המשוריינת ה-10 (תוך שיתוף פעולה עם החטיבה הממוכנת הקנדית מס' 4 המאורגנת כצח"מ). הפעם מוכתרים מאמציה בהצלחה שכן על האויב להיערך מחדש והוא מוציא לשם כך חטיבה ממוכנת מן המערך הצפוני שלו ובשלב זה של השינויים בהיערכות מותקף על ידי הכוח המשוריין "הכחול". האויב מתחיל בניהול קרב השהיה מורחח. בשעות הצהריים מתפתחת בהצלחה התקפת המאמץ הדרומי (של הדיביזיה המוטסת הראשונה). היא מנוהלת על-ידי חטיבה מוטסת (מס' 25) וחטיבת שריון מס' 28. הכוח המשוריין משתלט במהירות על שורת הגבעות במרחב מינדלשטאטן. מהירות התקדמותו וכיוון התקיפה, אשר הפתיעו את האויב, אפשרו לכוח משוריין לתפוס גשר על הדנובה ולהקים ראש גשר בגדתן הצפונית. החטיבה המוטסת צולחת בעזרת יחידת הנדסת-צליחה. מעניין לציין שבשלב זה — ארכה הקמת גשר שהורכב מערכות אמפיביות כ-30-40 דקות בלבד. ואילו חציית הדנובה על ידי טנק "לאופרד" לא ארכה יותר ממחצית הדקה.

כתוצאה מהצלחת מאמצי ההתקפה בצפון גזרת הקורפוס ובדרומה, פקד מפקד הכוח "האדום" על נסיגת כוחותיו תוך השהיה לאורך כל הקו של לדוויג קאנאל (קו נירנברג — קאלהיים). בשלב זה ניתן לתרגל הפעלת לחץ של כוח משוריין וממוכן על נתיבים מהירים בהם נסוגים כוחות אויב.